

Három (zalaegerszegi) tárlat

Bizonyára jót tesz egy már kialakult, karakterisztikus oeuvre-nek, ha újabb és újabb oldaláról mutatkozik meg, más-más fénytörésben, meglepő nézetben, válogatásban kerül a közönség elé. Megteheti ezt a jó szimatú kurátor, intézményvezető, hisz neki sem mindegy, sikerül-e az érdeklődést újra és újra felkeltenie – akár egy jó nevű művész iránt... S előfordul az is, hogy a művész maga gondoskodik új, tematikus csoportosítások létrehozásáról, amelyek a már elkészült művekről, a köztük lévő „áthatásokról”, összefüggésekről képesek új információkat adni, s ennek az elképzelésnek keres kiállítóhelyet.

Bizonyára ez motiválta Budaházi Tibort is, akinek elismertségét, szakmai rangját, teljesítményét nem befolyásolja, hogy Zalaegerszegen él és alkot, amikor úgy döntött, hogy az év elején kiállítást

rendez a Gönczi Galériában. Bízva abban, hogy az erősen tagolt, összefüggően elrendezett anyag megtöri a szerialitás monotóniáját, hiszen a sorozatok – melyeken minimális változtatások vannak – gyakran megtévesztően hatnak, vagy unalmat váltanak ki.

Az első „blokkban” a művészkönyvek, az írásképek motívumai jelennek meg. A már jól ismert „könyvobjektok” ezúttal is gyönyörködtenek és meghökkentenek „átváltozásukkal”. A statikus könyvalakzat – Budaházi beavatkozása következtében – dinamikus forgástestté, plasztikává válik, megejtő látványossággá. A könyv – mint „lelet” – továbbra is érdeklődése középpontjában áll: a roncsolt, tépett lapok, könyvimitációk kitarulva adják elő „titkaikat”. Az írásképek vizuális mintázattá, dekoratív, kalligrafikus indázattá alakul,

Enteriőr
Budaházi
Tibor
kiállításáról

igazolva Hegyi Lóránd azon megfigyelését, hogy az „új szubjektivizmus” jellemzője „a képfelület anti-intellektuális, ornamentális felfogása, a dekoratív elemek kihangsúlyozása”. Mi az érdekes Budaházi eljárásában? Az, hogy nem tömegtermelés (tapétaminták, vizuális közhelyek) világához fordul, hanem számára a történelem szolgáltatja a stilizálható, továbbformálható anyagot, kollekción. A múlt maradékához, fragmentális leleteihez nyúl, amikor érvényesíti a szeriális játékosságot, a minimalizmus apró, alig észrevehető eltérítéseit. Így válik a szatmárcsekei fejfák motívuma könyvlapokon sorjázó variánsokká, szeriális felületté. Hol fekete-fehér, hol színes kavalkád uralja ezeket kitaruló lapokat, mintha a hajdani idők temetői nyílnának meg előttünk. A középkori bibliai ábrázolásokból ismerős apostol figura is szeriális sorozatokba rendeződik, a szakrális formációk felé nyitva utat. De a jelenig érő ez a kulturális metaforákban való gondolkodás, akár a *Fekete könyv* vagy az üres (fekete lapokból álló) könyv, notesz lapjait tekintjük. Így született a Babits-évforduló „kettős képe”, az *Hommage a Babits*. Csendes, szelíd avantgárd ez, Budaházi lapjain a drasztikum átpoetizálódik finom, talányos jelmezövé, melyeken az apokalipszis lovasai, a bibliai szörnyek, vagy János jelenései kedves, nyugtató tapétamintává alakulnak. Ám a dekorativitás mögött néha felsejlik a tragédia: ha jól megnézzük a könyvobjektok forgó alakzatát, azt látjuk: két részre osztja őket egy piros (jelképes véres) csík, mintha a könyvekben rejlő ideológiák megosztó, véres küzdelme manifesztálna e nagyon is meghökkentő kompozícióban. Budaházi festői kvalitásait azok a művek mutatják, melyek a pseudo-történelem, a titokzatos, letűnt civilizációk tárgyi maradványait jelenítik meg, rendkívül változatos, érzéki, sejtető formákban. A gyakran merev, geometrizáló alakzatok itt többnyire lágy, biomorf felületeket képeznek, a felvillanó színek teszik ezeket még izgalmasabbá. Egyébként érdekes: festőnkénél megfordul a helyzet, míg az előtér formációi nagy, foltszerű alakzatokat képeznek, addig a háttér rendkívül részletező, aprólékos megdolgozottsággal készül, finom, mikroszerkezetű struktúrákat alkotva. A jelszerű megjelenítés jellemzi a másik csoportot. Itt már eltűnik a történelmi forrás, a mintázat

Budaházi Tibor:
Az Apokalipszis négy lovasa

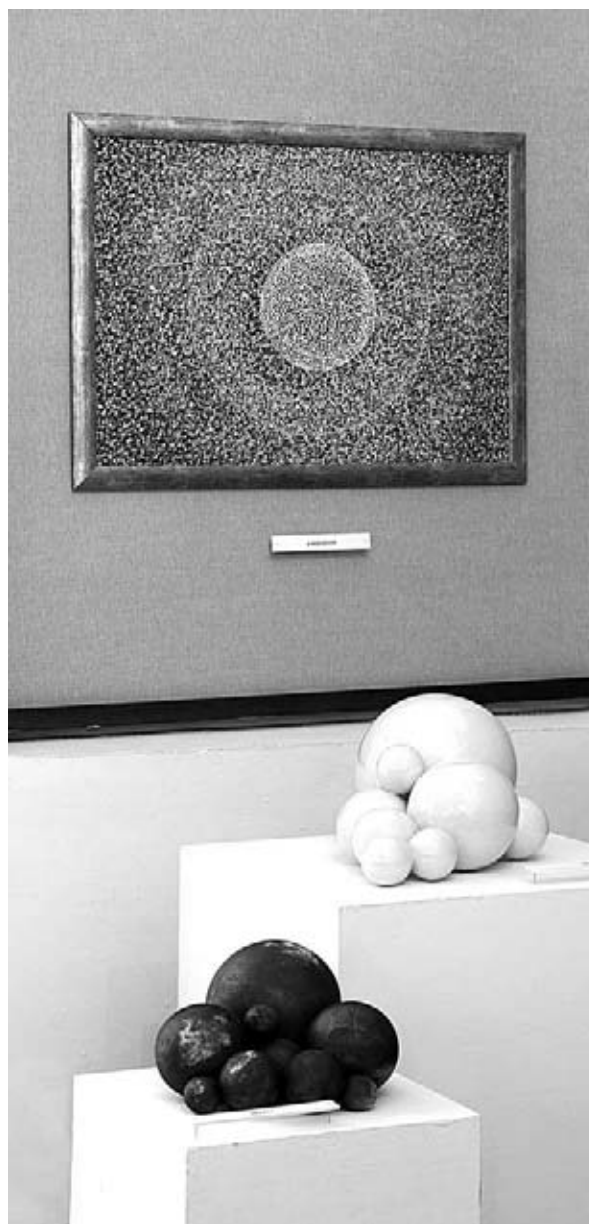
válik meghatározóvá. S mind aprólékosabb kidolgozású felületekkel találkozunk, a csónak alakú fejfák hullámzó sorozatokba rendeződnek, hol színesek, hol fekete-fehérek, a vizuális ritmus vezérli a képalkotó elgondolásait. Szépek és ihletettek a kereszt-formációk, a meglepő sárga színárnyalatokkal. Az egyiptomi kereszt emlékeztet leginkább az emberi alakzatra, s Budaházi az ebben rejtőző lehetőségeket állítja elénk több variációban. Az *Alak* sorozat a szindinamika játékaival kápráztat el, míg az aranyfestést is felhasználó művészkönyvtörredék a szakrális tartalmakra utal. Feltűnik a labirintus is, mint a rejtélyek örök szimbóluma. S mindezeket a formációkat (Isten szeme, négyzet, háromszög) a jellegzetes budaházis írásmező, kalligrafikus hullámváz veszi körül, sajátos érzéki keretként.

A főnézetben látható *Fal I. II.* ismét a történelmi időbe visz vissza apostol figurájával, a magyar középkor archaikus-vallásos üzenetét fogalmazva meg.

Végül elmondható: Budaházinak sikerült új egységekbe szerveznie munkáit, s koncentráltan jelentkező attribútumok felerősítették a képek spirituális kisugárzását.

Krawczun Halinát, a keramikust nem kell bemutatni – sem Zalaegerszegen, sem a hazai képzőművészeti életben. De még szülőhazájában, Lengyelországban sem, ahonnan elkerülve érettségi után, a budapesti Iparművészeti Főiskolán szerzett diplomát, ám gyakran visszajár művésztelepekre, vagy kiállítani. S nem közömbös az sem, hogy 2007-től három éven át a Zalaegerszegi Nemzetközi Művésztelep vezetőjeként tartalmas és színvonalas kerámia-programot valósított meg művészkollégáival, látványosan szemet gyönyörködtető műveket alkotva. S Pécssett élve a Zsolnay-hagyomány egyik kiemelkedő megújítója. Ám ahogy az Art Portálon írják róla: festő és grafikus. S miközben szebbnél-szebb kerámiák kerülnek ki a keze alól – s az égető kemencéből –, festői énje sem pihent. S születtek, gyűltek a képek, bemutatásra várva... Ez év márciusában erre is sor került, amikor Zalaegerszegen, a Városi Kiállítóteremben – a kerámiák mellett – festményeket és grafikákat is láthatott a közönség.

Egyik interjújában szól arról, hogy a Mazuri-tavak mellől származik, ahol rendkívül nagy hatással voltak rá az elemi természeti formák, jelenségek. Nos, az egerszegi kollekciónak egyik meghatározó vonulata éppen ezek előtt „hódolt”, a festészet eszközeivel. A keramikus – festőként – élénk, tiszta színekkel (kékekből, zöldekből) hozza létre a nagy, dekoratív, stilizált felületeket. Egyszer a vízfelszín hullámritmusával kápráztat el, fénytörésével, a kék-reflexek bravúros visszaadásával (*Víz II.*), máskor léggör vibráló játékaival, pezsgése, áramai jelennek meg ecsetje nyomán. (*Levegő*) A térbeliség érzékeltetésére is vannak eszközei: míg a víz vízszintesen, szélesen húzódik a vásznon, addig a levegő függőleges áramlások füstszerű alakzataival érzékelhető. A *Hullám* című kép szintén a víz fodrozódásának optikai játékaival követi. E körben is nagy hatású kép *A Hold udvara*. Tulajdonképpen itt jelenik meg először az a sajátos „újpointilista”, pettyekből, ecsetnyomokból, komplementer színekkel építkező festői technika, amely aztán több festményének is jellemzőjévé válik. A *Hold*

Enteriőr
K.
Krawczun
Halina
kiállításáról

mágikus, delejes sugárzása – mely az atmoszférát is elvarázsolja – babonás, különös hangulatot áraszt. Hasonló derengő kép *A Kerti fény leple*, mely a háttér erőteljes fényforrását az előtérben gyöngysorokból álló füzérekre bontja. Azért megjelenik a szerves, élő természet is. A *Virágszirmok tánca* a tavasz tobzódó, fénylő életerejét szimbolizálja, a *Madarak* fehér, vibráló alakzata a kék levegőben szintén dekoratív,

álomszerű, lebegő látomás. S végül a *Kapcsolat* férfinő sziluettje az emberi nem kettősségét jeleníti meg, ősi barlangrajzokra emlékeztető, szinte mágikus erővel.

A szimbólumképezés egyébként is erőssége a keramikusnak, amikor az egyszerű, ismert formákat képes – néhány „eltérítő” formaelemmel – emblematikus tárgyakká változtatnia.

Gondoljunk a tojás-variációkra, a lyuggatott felületű orsók átváltozásaira, vagy gömbök, golyók „légiesnek” tűnő, valójában súlyos halmaira.

Egyik ilyen archaikus szimbólum a kapu is. A festőművész egész sorozatot készített a kapuváltozatokkal. A színpettyekből összeálló, mozgalmas, vibráló háttérben, mint egy határozott, karakteres motívum tűnik elő a (rendszerint fekete színnel festett) kapu-forma. Az „átjáró” a két létszféra között. Ugyancsak jelezve Krawczun Halina spirituális vonzalmait. Az *Örvény I. II.* – inkább csak festői „kitörésnek”, kísérletnek tekinthetők, nem igazán kiérlelt megoldások. Mégis, összegzően azt mondhatjuk: a festő bizonyított, autentikus látásmód, eredeti felületképzés jellemzi ezt a képi világot. A felszabadultság öröme és kiérlelt magabiztosság árad képeiből, s ezt értékelik nézői is.

A plasztikák – a már megszokott magas színvonalon és hihetetlen ötletességgel – arról adnak hírt, hogy kerámiaművészetünk egyik kiemelkedő személyiségének munkáival van találkozásunk. A keramikus – ahogy néhány más kortársa – a súlyos anyag „légiesítésével” csapja be érzékeinket, megteremtve könnyedség, a lebegés illúzióját. „Lebeg”, csavarodik a *Kék láng*, szinte felemelkednek a *Zajlás* gömbhalmazai, a Nagy fekete vagy piros, eozinmázás orsók zavarba ejtően, felnyithatatlanul magukba záródnak. A Tojás variációk titokzatos tökéletessége, felületükön a már-már festményszerű színfoltok, valóban az életkezdemény kiindulópontjai. De jelen van az elmúlás is: a holt Madarakkal vagy elhervadt, avarrá vált falevelekkel. S hogy a spiritualitás nem véletlenül került szóba, bizonyítja a barna kapuszárnyakkal készült kapuzat, melynek magasában aranyozott napkorong vár az átlépőre.

Krawczun Halina – a festő és keramikus – a két műfaj avatott mestereként mutatkozott be, a technikai-szemléletbeli áthatások, átjárások, a színek és formák „vándorlásának” élményét is megosztva velünk.

Enteriőr
K.
Krawczun
Halina
kiállításáról

A keresz – megfeszített nélkül vagy vele – 1500 éve európai vallási és kulturális metafora. A meghaló és feltámadó Krisztus örökérvényű szimbóluma. S hozzátehetjük: a képzőművészeti ábrázolás állandó kihívása és újra meg újra előkerülő témája. Mint ismeretes, a korábbi ikonográfia a kereszten nem mutatta a szenvedő testet, jelképekkel helyettesítette. (Bárány vagy Krisztus monogramja) a 16. századtól – a gótikától – kezdve vált általánossá, hogy Krisztust emberi alakban is megjelenítették. A 17. századtól – a megfestett bibliai jeleneten – megjelenik Mária, János evangélista, s a két római katona. Kétoldalt pedig a két lator. Az európai mesterek – Matthias Grünewaldtól, Hieronymus Bosch-on és Caravaggio-n át egészen Dalíig – sokan letették voksukat ebben a nem könnyű témában. S mi, magyarok is hozzátettük a magunkét: gondoljunk M. S. mester festményére, vagy Dorfmeister István freskóira, s az egyik csúc: Munkácsy *Golgotája*, melyet nem csak megszületése pillanatában, de azóta is csodál a világ.

A 20. és 21. század művészei – akár van posztmodern, akár nincs – ismét nagy hangsúlyt fektetnek a szenvedő – meghaló és feltámadó Krisztus – megformálására. Az ikonográfia már rég nem köti meg kezüket, a legszemélyesebb felfogásban, a legegényibb látásmóddal örökítik meg vásznon, vagy faragják-öntik szoborba a katartikus pillanatok. Az újkori magyar művészetben érdemes megemlíteni Kondor Béla, Szalay Lajos és Gácsi Mihály nevét. A legújabb nemzedék festői közt – akik e témában jelentőset alkottak – Kárpáti Tamás, Földi Péter, Somogyi Győző, Kisléghi Nagy Ádám és Filep Sándor művei feltétlenül figyelmet érdemelnek.

Ilyen előzmények után meglehetősen merész vállalkozás volt a Vitrin Művészeti Egyesület és Göcseji Múzeum felhívása a megye és régió művészeihez, hogy adjanak be munkákat *A keresz alatt* című tematikus tárlat megrendezése érdekében. Húsvét táján ennek van aktualitása, de a kurátorokat nem ez foglalkoztatta. Egyszerűen

Enteriőr a
"Keresz alatt"
című
kiállításról

kíváncsiak voltak, mennyire él ma ez a tematika, itt és most, a szűkebb pátria művészeinek körében. Persze, fel-feltűntek a hasonló tematikájú alkotások a különböző tárlatokon, de így, koncentráltan, még nem került

sor bemutatásukra.

Kezdjük a figuratív művekkel, hisz ezek a legközvetlenebbül szólítják meg a nézőket. Meg kell mondani, távolról sem valami „hivatali naturalizmus” jellemezte még az ilyen ihletésű, felfogású képeket, szobrokat sem. Átírt, stilizált, látomásos figurativitással találkoztunk, mely a bibliai jelenet katartikus élményét, misztikus átlényegülését vagy továbbélő mítoszát akarta visszaadni. Károlyi István *Golgotáján* az emberi (ördögi) gonoszság diadalünnepét festette meg. Míg a megváltó Krisztus a háttérben magányosan szenved el a halál kínjait, addig az előtérben a kisszerű gonosz figurák arcán pokoli vigyor. Dienes Gyula *Zöld keresztje* vázlatos, zöld tónusokkal ragadja meg a témát, az ismert, vizuális toposzon mégis átüt a drámai feszültség.

Balogh István Péter a maga sajátos, egyéni stílusában, sejtelmes áttűnésekkel, tragikomikus gesztusokkal beszél az Ítéletről és az Áldozatról. (*Egyszer volt*) Szényi Zoltán a régi falusi vallásosságnak állít szép, megható emléket, korpusz idézésével, az öreg, megbillenő templomépülettel. (*Hazafelé*) Németh Miklóstól többször is láttunk korpusz-variációkat. Ez a stilizált vonalhálóval szőtt látomás – szecesszió és pop kultúra között – mégis tisztelgés és felmagasztosulás. *Az a másik kettő* című grafikai lapja pedig a két lator különbségét képes élményszerűen visszaadni. Ágh Edit már-már szimbolikussá növeszti a maga kereszt-látomását, Gábrriel József *Ecce homo*ja pedig a kiszolgáltatott, lemeztelenített, bűnösnek bélyegzett ember felmagasodását képes, pátosz nélkül, mégis hatásosan érzékeltetni. Tánczos György eredeti megközelítést talált, a (kereszt)fa szerkezetének és a kicsordult vér foltjainak összemosódó faktúráját festette meg remekérzékkel, *Keresztutóképek* címmel. Nagy Kálmán *Álomtöredéke* a Nagy Esemény előérzetének színekkel transzponált víziója. Nemes László Mária-Madonna arc-fragmentumokkal idézte fel, már-már idillbe hajlóan, milyen szépen indult a bibliai történet. Farkas Ferenc *Golgotája*

Szabolcs Péter:
Feszület

a klasszikus felállást mutatja be nagy megjelenítő erővel. A hármass formáció – Krisztus és a két lator – eltéphetetlen egységet alkot, de a fő alak plasztikai-esztétikai, lélektani többlete mégis megadja ennek a látványos és megrendítő kompozíciónak az értelmét. Szabolcs Péter egész kis kollekciót hozott el régi és új munkáiból. Korpusza végsőkéig vitt törekenység, lecsupaszított kereszt és gyűrt lemezekből formált, légyes, spiritualizálódó-foszló figura. A tépett és szakadozott formák hordozzák a tragikus, újra és újra lejátszódó megváltás-drámát. Göcseji keresztje pedig szép példa arra, miként termékenyítheti meg a hivatásos művész fantáziáját a népművészet, történetesen a néprajzból jól ismert útszéli feszület. Németh János kerámiaszobra, korpusza, paraszt-Krisztus, erőteljes tagokkal, naiv, csodálkozó szemekkel. S alatta a sírba tétel reliefje, mely lírai, természeti motívumokkal veszi körbe a gyászos szertartást. A munkálkodásra kész ember csodálkozása az arcán, aki nem érti – mi

történt vele? Nagy Szilvia *Házi oltára* a tűzzománc megszokottan színvonalas eszközeivel szól a családi körben élő hagyományról. Págyi Zsóka *Kereszt* (2) című tűzzománca a személyes vallásosságnak talált kifejező formát. Átmenetet képezve az elvontabb megoldások felé...

Ezek egyike Elisabeth Ledersberger-Lehoczky plasztikája, az *Asszociatívformák*. A robusztuskereszt-formációk egymásba hatolnak, áthatják egymást, így hozva létre egy izgalmas, dinamikus kompozíciót. Bizonyítva, hogy modern formanyelven is lehet fogalmazni spirituális közlendőket. Horváth László pedig régóta plasztikai gondolkodásának középpontjába állította a megváltás jelét. Számtalan variációban, a modernitás jegyében, „idézi elő”, állítja vagy fedezi fel a legkülönbözőbb anyagokban „kutatva” a kereszt jelét (jegyét). Nála a kereszt – a megváltás stigmája. Letörölhetetlen és kitörölhetetlen. Amely elemi erővel áttöri magát föld mélyéből, az irgalmatlanul kemény rétegek alól is. *Térdelő keresztje* pedig a maga egyszerűségében is megragadó plasztikai lelemény, hatásos és érvényes műforma. Tükrébe pillantva önmagunkkal szembesülünk.

Végül egy alkotóról szólnék még, aki a modernitásnak elkötelezve, jutott el korunk szkeptikus (újra felfedezett) áhítatáig. Budaházi Tibor kereszt-formáiról már szoltunk, ezen a kiállításon is – az „apostoli” struktúrákból, vagy a csónakos fejfák stilizált „erdejéből” elődereng, kirajzolódik a kereszt, mint meghatározó, megkerülhetetlen jel, szimbólum, a horizontális és vertikális (kép)mezők iránymutatója.

Három tárlat, mégis közös bennük – bár egyáltalán nem tervezetten –, hogy a mai kortárs művészet nem éri be az anyagosságban elmerülő köznepok életérzésével, valami többre, másra vágyik. Az anyag számára nem csupán matéria, használati vagy kereskedelmi érték, hanem a teremtett világ része, önmagán túlmutató, spirituális jelenség. Lázadás ez, szembeszegülés a globális trendekkel. Lesöpörhető érvekkel, mellőzhetőnek vélt, artisztikus eszközökkel. Hogy lesz-e eredménye? Nem tudom. De az biztos, hogy ez a „megemelt tekintet” messzibbre lát, mint a legkiválóbb(nak hitt) közgazdasági-futurológiai prognózisok.

Gábrriel
József:
Ecce
Homo

